

Wel wordt nog al uitgewijd over het procesmatige in de Schriftopenbaring. Dat procesmatige nemen natuurlijk ook wij voor onze rekening. Ook onze oude Gereformeerde theologie ging er, blijkens haar stelling: „wat in het Oude Testament verborg is, breekt in het Nieuwe in schittering uit“, van uit, al moge hier en daar de uitwerking wat te wenschen hebben overgelaten.

Maar Dr. Riemsma aanvaardt op grond van dit procesmatige de onderscheiding in kanonieke en deuterokanonieke (wil men: in eerste en tweede rangs-kanonieke) boeken.

Hij neemt het dan ook op voor de „geloovige“ Schriftkritiek.

Ook hier drukt hij zich weer hoogst omzichtig uit. Wij geven hier zijn eigen woorden: „Wie aan de eeuwige waarheid gelooft, is daarom afkeerig van vrees voor kritische onderscheiding en kritisch onderzoek, daar geloovige kritiek, d.w.z. het onderscheiden van het voorloopige en het blijvende, het tijdelijke en het eeuwige noodzakelijk is, zal de openbaring Gods recht geëerbiedigd worden“ (bl. 14).

Als deze zin iets beteekent, dan moet het dit zijn, dat sommige deelen der Schrift voor vroegere tijden wel waarde hadden, maar dat zij voor het heden, voor ons hun waarde hebben verloren.

Wetnu, daartegenover handhaven wij als Gereformeerden de blijvende waarde van heel de Schrift.

Men neme slechts die gedeelten uit den Pentateuch, waarin de wetten voor Israël's godsdienstig leven staan beschreven.

Natuurlijk hebben deze voor ons andere waarde dan voor Israël.

Israël moest die wetten onderhouden, wij zouden er zonde aan doen, want Christus heeft ze voor ons vervuld.

Toch behouden die ceremoniële wetten voor ons historische waarde en zijn ze ten deze op één lijn te stellen met geschiedenissen als van Abraham, Izaak en Jakob. Bovendien hebben ze ook nu nog hooge religieuze waarde: ze doen ons waardeeren de vrijheid, waarmee Christus ons heeft vrijgemaakt.

En behalve die schaduwachtige wetten vinden we in den Pentateuch ook burgerlijke wetten. Hoe wel nu deze wetten speciaal op Israël als openbaringsvolk waren berekend en door geen enkel volk kunnen worden overgenomen, behelzen ze toch rechtsbeginselen, die ten allen tijde hun geldigheid behouden.

Ieder Schriftwoord is blijvend, zoo het slechts recht wordt beschouwd.

Van meer of minder geïnspireerde boeken te spreken, is ongeoorloofd.

Paulus zegt het, door den Geest gedreven, zoo klaar: „Al de Schrift is van God ingegeven“ (2 Tim. 3:16).

De geheele Schrift!

En daarbij heeft Paulus juist het oog op de boeken van het Oude Testament, waarin, als er sprake ware van voorloopige gedeelten, deze uiteraard het meest zouden moeten voorkomen.

Maar hij maakt geen onderscheid. Hij neemt de Schrift als geheel.

Van voorbijgaande waarde weet hij niet.

Hij vermaant integendeel Timotheus om bij de Schriften te blijven.

Want zoo vervolgt hij, die gansche Schrift is „nuttig tot leering, wederlegging, verbetering, onderwijzing in de gerechtigheid“.

Het woord blijft zijn kracht behouden, wanneer en door wien het ook werd geschreven.

Want het is niet eens menschen woord, maar Gods Woord.

Hoe getuigd dan ook Dr. Riemsma is, toch wordt ook hier Dr. Kuiper's verklaring weer bevestigd: Tusschen de Ethischen en ons ligt de Schrift.

Meerdere breedte mag ik mij niet veroorloven. Laat ik uit het vervolg van deze § nog dit aanstippen.

Allereerst, dat Dr. Riemsma kloek positie kiest tegen de ervarings-theologie. En dat hij onomwonden de absoluteitheid van het Christendom leert. „Het Christendom is dan ook niet een der vele bestaande godsdiensten; maar de Christelijke religie is religie zonder meer“ (bl. 17).

Wij konstateren dit met genoegen.

Daartegenover echter staat, dat hij geen duidelijke omschrijving geeft van „Algemeene“ en „Bijzondere“ Openbaring. Hoezeer hij de „Algemeene“ Openbaring overschat, blijkt wel hieruit, dat hij de mogelijkheid opent van het zalig worden der heidenen. Dit zijn zijn eigen woorden: „Hiermede zijn verbonden perspectieven van een mogelijke wedergeboorte en zaligheid dergenen, die niet met de verschijning van het vleeschgeworden Woord in contact zijn gekomen“ (bl. 18).

Hoe moet tegen zulk een humanistisch drijven niet ons protest rijzen! Er is onder den hemel geen andere naam, waardoor wij kunnen zalig worden dan Jezus Christus. Zoo leert de Schrift. En dat woord heeft geen voorloopige, maar blijvende waarde.

— Prof. L. Lindeboom jubileert!

Ons blad biedt Prof. Lindeboom bij zijn jubileum zijn hartelijken gelukwensch aan.

Den 17den van deze maand viert hij D.V. zijn tachtigsten verjaardag.

Het is uiterst moeilijk in een kort overzicht dit rijke leven tot zijn recht te laten komen.

Wij zullen het dan ook niet beproeven.

De drie eigenschappen, welke bij Prof. Lindeboom dadelijk in het oog springen zijn oprechtheid, ijver en vrijmoedigheid.

Prof. Lindeboom is een figuur, die door zich heeft laten heen kijken. Van zijn hart maakte hij nimmer een moordkuil. En hij al wat hij voorsloeg of verdedigde, of men het er mee eens was of niet, moest men, zooal niet aanstonds dan toch later erkennen: hij meent het door en door. Zijn eerlijkheid is van het hoogste kamaat. Dat reeds maakte hem tot een man van karakter.

Daarbij kwam zijn vlammeende ijver. Het was een heilige ijver. Een ijver voor den naam des Heeren. Daardoor onderscheidde hij zich reeds als predikant. En in Den Bosch en in Zaandam legde hij een aktiviteit in het evangeliseren aan den dag, welke den grootsten ijveraar voor evangelisatie in onze dagen nog beschaamd maakt. Hadden onze kerken honderd jeugdige Lindebooms, ze zouden voor de Evangelisatie meer uitwerken dan al onze congressen. Pionier in het evangelisatiewerk te zijn geweest, die eere mag aan Prof. Lindeboom niet onthouden. Doch hij was ook pionier in het werk der hartelijkheid. Wie denkt hier niet aan de schoone stichtingen, waarvan Veldwijk de eerste linge was? De roem zal hem overleven, dat hij het is geweest, die de krankzinnigenverpleging in ons land in nieuwe banen heeft geleid. Aan hoe menige andere actie heeft hij niet den stoot gegeven? Zijn voorzitterschap van de Predikanten-vereeniging getuigt er o.a. van.

Natuurlijk kon hij dat niet tot stand brengen zonder een ongemeene vrijmoedigheid. Men vrage niet, wat hij niet durft, als het naar zijn overtuiging moet. Een interview, dat dezer dagen in de pers de ronde doet, levert er de voorbeelden van. Menschenvrees heeft hij nooit gekend.

Dank zij die deugden, kon hij onder de broeders wel eens een beetje lastig zijn. Op de vorige Synode was hij het ook nog even. Hij heeft b.v. de eigenaardigheid, om, als hij tegen een voorstel is, niet eenvoudig tegen te stemmen, maar om in vele gevallen te verlangen het in de notulen vast te leggen, dat hij tegengesteld heeft. Als er straks een uit het geslacht, dat Prof. Lindeboom niet gekend heeft, de Acta der Synodes bestudeert, moet de figuur van onzen jubilaris wel voor hem oprijzen als de levenslange protestant. En toch, ge moogt, als hij weer zo'n verzoek doet, eens een oogenblik draaien op uw stoel, ge vergeeft het hem zoo. Om zijn open karakter. En tegenwoordig niet het minst uit respect voor den grijsaard, die zich wekenlang ontziet om maar de Synode te kunnen bijwonen.

Heeft zijn pen niet gurnst, aan het schrijven van hand- of leerboeken, of ook van stichtelijke boeken van eenigen omvang, heeft hij zich niet schuldig gemaakt. In het kleine geschrift, in het artikel of hoogstens in een artikelenreeks, vond hij zijn sfeer.

Als hoogleraar heeft hij op zijn studenten blijvend invloed geoefend, vooral door zijn oprechte godsvrucht. Meermalen heb ik discipelen van hem daarover hooren spreken.

Ook de Vrije Universiteit heeft hij aan zich verplicht als medestichter van de Valeriuskliniek.

Werde den bejaarden, frisschen jubilaris nog menig jaar geschonken om te genieten van wat hij geplant heeft en waarover God den wasdom heeft geboden.

En zij er in onze kerken blijdschap, ga er a.s. Zondag in onze bedehuizen een danktoon op voor wat we in Prof. Lindeboom hebben ontvangen.

Zette onze verhoogde Heiland zijn levensavond in het volle licht van de vreugde, welke Hij Zijn getrouwen dienstknechten heeft beloofd.

— Modernistische Pers.

Met ingang van 1925 onderging de modernistische pers in ons land een belangrijke wijziging.

Het „Weekblad voor de Vrijzinnig-Hervormden“ wordt saamgesmolten met het „Algemeen Protestantisch“ (de vroegere „Westfriesche Kerkbode“) en beide zullen voortbestaan onder den nieuwen naam „Kerk en Volk“.

„De Hervorming“, het orgaan van den Protestantisch-bond, verandert van karakter, houdt op „Kultuurblad“ te zijn en wordt onder aanvoering van den nieuwen hoofdredakteur Dr. A. E. F. Junod van Den Haag, evenals „Kerk en Volk“ strijd- en propaganda-orgaan.

„De Hervorming“, hoe interessant ook voor buitenstaanders, kwynde langzamerhand weg.

Hoezeer de leden van den Protestantisch-bond ook pretendeeren de fine fleur van de Modernisten te zijn, de religieuze Kultuurmenschen bij uitnemendheid, zoo kon hun blad, overigens zeer goed geredigeerd, zich als „kultuurorgaan“ niet handhaven.

Dat geeft ongetwijfeld te denken.

Thans is de modernistische richting nog één „kultuurblad“ rijk, n.l. „De Stroom“.

Hoelang zal „De Stroom“ nog tegen den stroom kunnen oproeien?

Klaarblijkelijk moet het modernisme alle krachten inspannen om te blijven, die het is.

Het meent de orthodoxie heviger dan ooit te moeten bestrijden.

Lijdt het echter niet de grootste verliezen tegenover de godsdienstige onverschilligheid, de onkerkelijkheid?

HEPP.

Correspondentie. De copy voor het Hoofdartikel en de rubriek Kerkelijk Leven en Politiek en Sociaal Leven kwam te laat in ons bezit om nog in dit nummer plaatsing te kunnen vinden.

DE UITGEVER.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Bondsbreuke.

Br. P. v. V. te Z., die met instemming las, wat in deze rubriek onlangs geschreven werd, over de hoop, die geloovige ouders, op grond van Gods Verbond mogen hebben voor hun vroeggestorven kinderen, heeft moeite daarmee te rijmen het feit, dat tal van kinderen van geloovige ouders, die in leven blijven, den Heere den rug toekeren en den breeden weg bewandelen. Hij vraagt, of dan het Verbond en de beloften Gods, zooals de naam van „bondsbrekers“, dien we denzulkten geven, licht doet denken, kunnen gebroken worden. En zoo ja, wat er dan voor geloovige ouders overblijft van den troost des Verbonds, ten opzichte van hun vroeggestorven kinderen.

De vraag, die onze broeder doet, houdt velen bezig. Daarom temeer wil ik gaarne trachten er een antwoord op te geven.

„k Vestig er daartoe de aandacht op, dat we bij het Verbond onzes Gods, evenals bij de kerk, steeds onderscheiden moeten tusschen een inwendige en een uitwendige zijde.

Bij de kerk houden we die, als onzichtbare en zichtbare kerk steeds uiteen. Niet als twee aparte kerken, die niets met elkaar hebben uit te staan. Maar als één en dezelfde kerk bezien van tweeërlei zijde: van haar zuiver geestelijken kant, als het lichaam van Christus, dat alle ware geloovigen omvat en waartoe alléén oprecht-geloovigen behooren; en naar haar zichtbare openbaring in de wereld, waarin zich met de oprecht-geloovigen ook schijn-geloovigen vermengen.

Die schijn-geloovigen in de zichtbare kerk behooren niet tot het Lichaam des Heeren; zijn dus niet in waarheid van de kerk. Maar omdat ze, wij niemand ze onderscheiden kan, in haar uitwendige verschijning tot haar behooren, worden ze tot de kerk gerekend. En onttrekken ze zich aan haar gemeenschap, dan zeggen we, dat ze met de kerk breken, dat ze zich van de kerk afscheiden, dat ze de kerk verlaten, enz.

Niemand denkt bij dergelijke uitdrukkingen, aan een in-zijn van zulke afvalligen in het geestelijke lichaam van Christus eerst en aan een breken met de onzichtbare kerk daarna.

Ieder verstaat, dat dit breken met de kerk rechtstreeks en eigenlijk alléén de zichtbare kerk geldt. Alléén in 't zichtbare toch stonden ze met de kerk in betrekking. Geestelijke band aan Christus' Lichaam was er bij hen nimmer en kon dus door hen ook niet verbroken worden.

Zoo nu als bij de kerk is het ook bij het Verbond Gods.

Het heeft een inwendige zijde, die God de Heere alléén kent en ziet. Naar die inwendige, voor ons onzichtbare zijde, omvat het alle geloovigen; méér nog, zijn er in opgenomen alle uitverkorenen, ook die nog niet tot geloof en bekeering kwamen, ja, zelfs nog niet geboren werden. Deze allen komen op Gods tijd tot omhelzing van het Verbond Gods, en niemand humner zal er, naar Gods uitverkiezing en bondstrouw, in der eeuwigheid als een bondsbreker aan ontfallen.

Doch nu heeft dit Verbond Gods, evenals de kerk, ook een zichtbare zijde. Want de Heere wil het aan Zijn volk bedienend hebben: aan volwassenden en aan kinderen, aan de geloovigen en aan hun zand. Hij doet het bedienen door hoor- en door zichtbare middelen; door Woord en door Sacrament. Zoo treedt het Verbond Gods op in een waarneembare gestalte. Bedienende de Heere het nu zelf, rechtstreeks en op een onmiddellijke wijze, dan zouden, wat de personen aangaat, die ze omvatten, de in- en de uitwendige zijde des Verbonds elkander volkomen dekken; m.a.w. dan zou het Verbond, beide onder volwassenden en onder kinderen, alléén bedienend worden aan de gekenden des Heeren. Nu God de Heere niet rechtstreeks Zijn Verbond bedient, maar het middellijk bedienen doet, door menschen, die evenmin de harten kennen als ze in Gods Raad hebben gezeten, kan het niet anders of het Verbond wordt, niet alléén in het Woord en de beloften Gods, maar evenzeer in het Sacrament, ook bedienend aan zulken, die nooit door den Vader aan Christus gegeven werden. Dit moet gebeuren bij de bediening van het Avondmaal. Het moet eveneens gebeuren bij de bediening van den H. Doop aan de jonge kinderen. Want onder de ouders, die hun kinderen ten Doop brengen, kan de kerk reeds niet met onfeilbare zekerheid de ware

geloovigen. En ook a. zand der. niet kun. dat niet. uitverkore. ons in v. zooveel a. En zoo. en angele. in waarhe. in zijn zo. een bonds. des Verbo. God de. ten opzic. Doch. zijde. l. harding. voorgestel. uitwendig. verwierper. In dien. (denk aan. 1 Kon. 1. van het V. Dat, als. Verbond i. niet volke. van geloc. zijn, de ge. gestorven. nen heb. komen v. Maar in. voor niet. Absolut. een afges. hij ons in. openbarin. het vertro. Van zu. de zalighe. ken onze. Dordische. geloovige. gestorven.

En we. uitdrukten. heft, mog. waarachtig. lang n. wijl die. openbarin. ons kind, ontwak. baring ge. reden, e. verkiezing. aangaande. het Woo. noemt, e. mogen we. k Hoop. punt deze. delijk gen.

Een di. scheid va. voorkom. kinderen. veel bezig. en met on. en wat v. de heilige. van hun.

k Bedo. het adres. als waars. dreigt, en. onderwer. gluren.

Laat ot. we ze ell. zucht zoo. V.

Corre. E. B. v. van ingez. heb ik uw. J. H. Q. bedoeling. geval mag. openen ov. Woonde ik. met me pr. doopsbeel. len geven. spreken. I. correspond.

Wannee. beschouw. theorie v.

ne alle krach-
het is.
an ooit te moe-

erliezen tegen-
gheid, de on-

HEPP.

het Hoofdartikel
dijk en Sociaal
ioz in dit num.

DE UITGEVERS.

N.

uning las, wat
n werd, over
rond van Gods
oeggestorven
rijnen het feit,
ouders, die in
e keeren en den
gt, of dan het
s de naam van
n geven, licht
orden. En zoo
anders overblijft
zichte van hun

t, houdt velen
ne trachten er

op, dat we bij
de kerk, steeds
inwendige en

onzichtbare en
is twee aparte
n uit te staan
i van tweelei
kant, als het
are geloovigen
geloovigen be-
enbaring in de
geloovigen ook

thbare kerk be-
eren; zijn dus
omdat ze, wij
haar uitwen-
n, worden ze
n ze zich aan
dat ze met de
erk afscheiden.

rukkingen, aan
het geestelijke
n een breken

de kerk recht-
are kerk geldt
ze met de kerk
Christus' Li-
kon dus door

bij het Verbond

God de Heere
idige, voor ons
loovigen; meer
erkorenen, ook
g kwamen, ja,
ze allen komen
Verbond Gods
Gods uitverkie-
igheid als een

venals de kerk.
Heere wil het
n volwassenen
n en aan hun

hoor- en door
oor Sacrament
een waarmeem
nu zelf, recht-
e, dan zouden
nvatten, de in-
s elkander vol-
Verbond, beide
ren, alleen be-
es Heeren. Nu
jn Verbond be-
nen doet, doet
kennen als ze
het niet anders
in het Woord
r in het Sacta-
nooit door den
L. Dit moet ge-
vondmaal. Het
iening van den
Want onder de
s brengen, kan
terheid de wari-

geloovigen van de schijn-geloovigen onderscheiden. En ook al kon ze dit, dan zou ze toch onder het zaad der geloovigen nog de uitverkoren kinderen niet kunnen onderscheiden van de overige. Want dat niet alle kinderen van geloovige ouders ook uitverkoren kinderen zijn, toont de Heilige Schrift ons in voorbeelden als Kain, Ismaël, Ezau en zooveel andere, overtuigend.

En zoomin als nu ooit een onwedergeborene en ongelovige, die de kerk den rug toekert, in waarheid tot haar behoorde, evenmin was, wie in zijn zonde leeft en sterft, in werkelijkheid ooit een bondeling Gods en eigenaar van de beloften des Verbonds.

God de Heere breekt daarom Zijn Verbond nooit, ten opzichte van wien ook.

Doch bondsbreuke kan er wel zijn aan onze zijde. Inzooover n.l. als we in ongelooft en verharding des harten het Verbond Gods, dat ons voorgesteld werd, en waarin we ook, naar Zijn uitwendige gestalte, begrepen zijn, afwezen en verwierpen.

In dien zin spreekt ook de H. Schrift gedurig (denk aan plaatsen als Gen. 17:14, Deut. 31:20; 1 Kon. 19:10; Ps. 78:10 e.a.) van een breken van het Verbond Gods.

Dat, als de in- en de uitwendige zijde van het Verbond in de personen der bondgenooten elkander niet volkomen dekken; dat, als niet alle kinderen van geloovige ouders ook uitverkoren kinderen zijn, de geloovige Vader en Moeder van een vroeggestorven kindje nooit wiskunstige zekerheid kunnen hebben, dat hun kindje zalig werd, is volkomen waar.

Maar laat dit ons niet verleiden, om hun troost voor niets te achten.

Absolute zekerheid aangaande de zaligheid van een afgestorvene hebben we nooit; zelfs niet, als hij ons in woord en daad en in heel zijn levensopenbaring den meest-mogelijken grond gaf voor het vertrouwen, dat hij in den Heere ontsloep.

Van zulk een volstrekte zekerheid aangaande de zaligheid onzer jonggestorven kinderen spraken onze kerken dan ook nooit. Wat ze in de Dordtsche Leerregelen beleden, is, heel anders, dat geloovige ouders niet mogen twijfelen of hun jonggestorven kinderen zijn behouden.

En we verstaan gemakkelijk waarom ze zich zoo uitdrukten. Wij de uitzondering den regel niet opheft, mogen we n.l. bij onze kinderen niet aan de waarachtigheid der bondsbetrekking twijfelen, zoo lang niets dien twijfel wekt. En wij die alleen gewettigd kan worden door openbaring van ongelooft en vijandschap bij ons kind, en er bij kinderen, die sterven vóór de ontwaking van hun bewustzijn, van zulk een openbaring geen sprake kan zijn — hebben we nooit reden, en derhalve ook nooit recht, aan hun uitverkiezing en begenadiging te twijfelen. We hebben aangaande hen geen ander getuigenis dan dat van het Woord onzes Gods, dat hen bondgenooten noemt, en aan dat Woord des Heeren twijfelen mogen we niet.

'k Hoop, dat ik voor Br. v. V. en wie op dit punt dezelfde moeilijkheden hadden als hij, duidelijk genoeg geweest ben.

Een ding moet me nog van 't hart, eer ik afscheid van hen neem. 't Is dit, dat we, naar 't me voorkomt, op het stuk van de verhouding onzer kinderen tot het Verbond Gods, doorgaans wat veel bezig zijn met onze jonggestorven lievelingen, en met onzen eigenen troost over hun verscheiden, en wat weinig met onze nog levende kinderen en de heilige roeping, die Gods Verbond ten aanzien van hun opvoeding ons oplegt.

'k Bedoel dit natuurlijk niet als een verwijt aan het adres van Br. v. V. of van wien ook, maar als waarschuwing voor een gevaar, dat ons allen dreigt, en dat ook in de brieven, die ik over dit onderwerp ontving, gedurig om den hoek komt gluren.

Laat ons op onze hoede zijn. Zelfs hier, waar we ze elkander het lichtst vergeven, maakt zelf-zucht zoo schuldig voor God.

V.

F.

Correspondentie.

E. B. v. M. te 's-H. Wij de beslissing over de plaatsing van ingezonden stukken bij de hoofdredactie berust, heb ik nu schrijven aan haar doorgezonden.

J. H. Q. te A. Hoe dikwijls ik uw brief ook las — uw bedoeling wil me niet duidelijk worden. Doch in geen geval mag ik in de rubriek een brede discussie gaan openen over een of ander zuiver dogmatisch vraagstuk. Woonde ik in uw stad, dan zou ik zeggen: komt u eens met me praten. Nô zou ik u, als u in de gereformeerde doopsbeschouwing op moeilijkheden stuit, den raad willen geven, er met uw wijkpredikant eens over te gaan spreken. Dat zal u allicht beter dienen dan een lange correspondentie.

F.

WIJSBEGEERTE.

Wijsbegeerte in steen.

X.

Wanneer we thans aanvangen met onze kritische beschouwing over hetgeen we tot dusver als de theorie van onderscheiden scholen hoorden ver-

kondigen, beginnen we met te wijzen op een eigenaardig feit.

Het is dit, dat er in ieder opzicht een vrij sterk subjectivisme in de beschouwing valt te constateeren, maar dat men als om strijd zoekt naar het objectieve.

Niet alleen in de bouwkunst is dat zoo.

Het is opvallend, dat, terwijl h.v. in Gereformeerden kring er bij sommigen gevonden wordt een vragen naar datgene, wat men van meer subjectief getinte richtingen zou mogen verwachten, er in de kringen van hen, die van huis uit meer subjectief zijn, een vragen komt naar het objectieve.

Dat valt te constateeren in gesprek en in debat, en — gelukkig — het valt ook te bemerken in allerlei uitgaaf, die in den laatsten tijd van de pers kwam. Er is iets in de lucht, dat men niet verklaren kan. Zoo iets als dat wonderlijke, dat een zieke soms opeens doet vragen naar wat meer vaste kost. Er is geen verandering te bespeuren; alleen de vraag naar het andere doet vermoeden, dat er iets anders is.

Helaas komen heel veel gereformeerde menschen ietwat achteraan, hier. Er zijn er onder hen vele, die, naar het schijnt, meenen, dat, om op de hoogte van den tijd te zijn, men zooveel mogelijk tegen het objectieve te keer moet gaan. Dit is te betreuren. Ook dáár, waar het gevonden wordt bij hen, die kunstzinnig zijn aangelegd, en nu al heel spoedig wegloopen met hen, die aan dien zucht naar het subjectieve voedsel geven.

Intusschen verloochent de eigenaardige aanleg van den menschelijken geest zich ook hier niet. En van de behoefte van dien geest geeft allerlei, dat door ons, als meening van anderen, te berde werd gebracht een goed verstaanbare uiting.

Immers, gelijk werd aangetoond, gaf Plasschaert op allerlei wijze te kennen, dat tenslotte het hoogste wezen van de kunst bepaald wordt door den eigen geest des menschen. Maar hij gevoelt, dat hij eenige objectieve gegevens naar voren moet brengen. En zoo komt hij met zijn gulden snede, die in meer dan één kring in discredit was en is, naar voren.

Zeker, ik wil onmiddellijk aannemen, dat er bij hem en zijn volgelingen werkelijk een erkenning is van de beteekenis, die deze maatverdeling der lichamen in de schepping heeft, en dat de schoone verhoudingen, die op deze wijze in de schepping zijn te vinden, ons iets hebben te zeggen.

Maar dan vraag ik me af, of het niet volkomen logisch geweest ware, ook hier een volledige plaats in te ruimen voor dat subjectief beleven en zien van de dingen, dat hij op andere plaatsen, ook wanneer het gaat om meetbare en tastbare dingen, voor den kunstenaar opeischt.

Waarom is de gulden snede wel objectief, en onder alle omstandigheden geldig, maar moet er intusschen een plaats overblijven voor de vrije, krachtens intuïtie gevonden verdeling van bepaalde vlakken, b.v. van den gevel van onderscheiden teekeningen, die de schrijver zelf in zijn boek geeft?

Het is alsof er tegelijk aanwezig is aan d'eenen kant het erkennen van een vaste wet, omdat men nu toch eenmaal eenig houvast hebben moet — terwijl men aan d'anderen kant geheel vrij is, en schoonheid enkel een kwestie is van schoone verhoudingen, die werkelijk lang niet altijd aan de reeks 2, 3, 5, 8, 13 enz. beantwoorden.

Trouwens meer dan één van onze lezers merkte reeds op, dat men, wanneer men in deze richting gaan wil, toch werkelijk wel eens iets te veel wil bewijzen. Wanneer b.v. de schrijver van het groote boek over bouwkunde, wiens werk we eerst bespraken, de parallellen ook doortrekt tot de wereld van de muziek, dan kan dat feitelijk toch alleen doordien hij een volgorde veronderstelt, die men in de muziek schier nimmer neemt, doordien hij de dingen noemt op een wijze, die muzikaal klinkt, maar in werkelijkheid toch niet aan eenige bekende realiteit in de wereld der klanken beantwoordt.

Ook hier geldt het meer dan eens: wie te veel bewijst bewijst niets.

Eigenaardig is het dan ook, dat men over die z.g. gulden snede zeer verschillend denkt, wanneer het er om gaat hare waarde voor de bouwkunst te bepalen.

Voor ons ligt deze kwestie als technische kwestie tenslotte buiten het bestek van deze artikelen. Het gaat ons om den wijsgeerigen achtergrond van de dingen. En dan zien we in dat werken met gegevens als de gulden snede zeer sterk een pogen, om toch tot elken prijs eenige objectieve gegevens te hebben, waardoor de vraag, wat schoon is, wordt beantwoord.

Eenzelfde poging om iets objectiefs te kunnen aanwijzen, vonden we bij Berlage.

Hoe sterk hij ook werkt met gevoelsargumenten, hoezeer hij ook telkens weer spreekt over onbewezen dingen, en hoe sterk hij ook de realiteit van deze dingen poneert, toch is het zoo, dat ge telkens bij hem merkt het pogen, om op objectieve gronden tot zijn conclusies te komen.

Tot dat doel wordt Hegel's filosofie uitgebuit. Daarom wordt Marx met Jezus vergeleken. Daarom worden talloze lessen uit den loop der historie getrokken. Daarom zijn in Berlage's werken de ci-

taten zoo buitengewoon talrijk. Daarom moet met een beroep op iemand, die het klaarblijkelijk weten kon, verklaard worden, dat het christendom heeft afgedaan. Misschien wordt ook daarom alle wetenschappelijk materiaal, dat feitelijk tegen Berlage's stellingen ingaat, wijselijk verdonkeremaand. Waarom b.v. beweringen van Dr. Kuyper omtrent den geest van het Calvinisme — Kuyper wist daarvan toch ook wel ongeveer zooveel als Berlage — eenvoudig niet worden besproken, terwijl de schrijver blijk geeft wel de bladzijden, waarop deze kwestie wordt behandeld, te hebben gelezen, zal ieder, die Berlage's werk bestudeert, een raadsel blijven.

Men staat op heel vasten grond naar het schijnt. Men heeft zeer vele objectieve gegevens. Maar... wanneer men deze gegevens nader beziet, dan heeft het al heel spoedig den schijn, alsof de gegevens niet aan het eigen standpunt voorafgaan, maar alsof men, om eigen standpunt, dat er nu eenmaal was, te verdedigen, datgene heeft gezocht, wat men kon gebruiken.

Eerst was het eigen subjectieve standpunt. Daarna kwam het zoogenaamde bewijs. Maar waarom dan al die pogingen om met zooveel wetenschappelijk materiaal gewapend, dat standpunt te verdedigen, wanneer men wel gedwongen is om zijn eigen subjectivisme te laten kijken?

Wel, welke verklaring is voor dit feit anders mogelijk dan deze, dat er ook bij menschen als Berlage een behoefte is aan objectieve gegevens?

Maar nu staat het één van tweeën: Of men gaat voor het objectief gegeven uit den weg; of men werpt alles, wat bij de objectieve gegevens niet in het kader van de eigen beschouwing past, kalm over boord, en men toont zich dus volslagen subjectivist, die zich om de objectieve gegevens alleen dan bekommert, wanneer zij koren op zijn molen leveren.

Ik kan daarvoor bewijzen aanvoeren.

Meermalen werd het in dezen kring uitgesproken, dat er een eigenaardige ontwikkelingsgang valt te constateeren in de bouwkunst van elk tijdperk. Het begint bij het onvolkomene, gaat voort naar het volmaakte, maar beleeft ten slotte een periode van vergeestelijking, waar de vormen wegvallen, en de geest geheel spreken moet. Indien dat steeds zoo is — en voor de ontwikkeling van het betoog hebben de schrijvers uit deze school zulks noodig te poneeren — dan moet daaruit volgen, dat wanneer eenmaal de tijd van de hooge proletarische kunst is gekomen, ook deze kunst daarna zal komen in de fase van de vergeestelijking. Maar deze vergeestelijking is tot dusverre steeds gebleken het begin van het verval. Dat hooge geestelijke in de kunst was steeds een symptoom daarvan, dat men de kunst uit het practische leven uithief, en haar isoleerde van het gewone leven. Gevolg, stel een oogenblik, dat inderdaad de tijd komen zou, in welken er sprake zou kunnen zijn van de verwezenlijking van het kunstideaal in de samenleving van de nieuwe maatschappij, die Berlage zich droomt, dan zou toch ook die kunstvorm de ontbinding reeds weer in zich dragen. Maar over deze gedachte, die toch wel moet zijn opgekomen bij de coryphaeën van de nieuwe richting, zwijgt men. Is dat dan geen objectief gegeven? Zeker wel, maar het schijnt bijster slecht te passen bij de toekomstdroom van deze kunst-idealisten.

Als eerste kritische opmerking stellen we alzoo vast: er is bij de nieuwe richting een zoeken naar het objectieve. Maar de consequenties van de objectieve gegevens aanvaardt men niet.

En daarom heeft het standpunt van de besproken richtingen steeds iets zeer tweeslachtigs.

Maar daarom is het ook zoo buitengewoon gevaarlijk, wijl steeds bijna onmerkbaar de overgang wordt gemaakt in de redeneering van datgene, wat inderdaad objectief vaststaat, naar datgene, wat niet anders is dan een poging om in eenzelfde verband eigen subjectieve opinies aan den man te brengen als hetgeen volkomen zekerheid heeft.

En dit doen heeft meermalen, ook onder jonge menschen van christelijken huize, slachtoffers gemaakt.

J. WATERINK.

MUZIKALE KRONIEK.

XII.

Mahler's Achtste te Amsterdam.

Wie van Mahler's Achtste zooals die te Amsterdam onder Mengelberg gegeven wordt, terugkeert, is niet anstands in staat, zijn indrukken te verwerken en in een regelmatig artikel weer te geven. Hij is geslagen. Als nietig enkeling heeft hij het wederom gehoord, hoe, naar Mahler's eigen woord, „das Universum zu tönen und klingen beginnt. Es sind nicht mehr menschliche Stimmen, sondern Planeten und Sonnen, welche kreisen“. Wie het verwaand mocht vinden, dat de componist zelf zoo iets zeide, zou onder de meeste omstandigheden gelijk hebben, doch in dit geval niet. Mahler mocht zooiets zeggen, omdat hij zelf bij het componeeren als buiten zinnen geweest moet zijn. Hij was geheel vervuld van den geweldigen drang van den scheppenden geest, dien het Eerste Deel aanroept: